

A Budakeszi Könyvtár keresztelőjére

Ady sírján dudva és barátok nőttek – hívta fel a figyelmet nagyon érzékletesen Szabó Dezső Ady halála után néhány évvel. Sem dudva, sem a síron nőtt barát nem szeretnék lenni, így töredelmesen be kell vallanom, hogy bár két évtizede ismertem Gáspárt, nálamnál sokkal közelebb és régibb barátai szólhattak volna helyettem, így különös megtiszteltetésnek tekintem, hogy néhány gondolatomat megoszthatom Önökkel ezen a rendkívüli eseményen.

Rendkívülinek tartom ugyanis, hogy ma Magyarországon egy könyvtár, a tragikus hirtelenséggel fiatalon elhunyt költő, azaz a magyar irodalom egy kortársát válassza névadójának. Rendkívülit mondtam és nem lehetetlent, mert a névadó éppoly rendkívüli személyiség volt, emberként és művészként, mint maga a névadás eseménye, a kettő éppen ezért összeillő. Előjáróban ezért elismerés illeti a névadókat, a Könyvtár vezetőjét és mindazokat, akik egyikek voltak e célban: felismerve Nagy Gáspár költői nagyságát és egészen kimagasló értékét, nem haboztak ezt a szokatlan döntést meghozni s ezért ma itt állhatunk, Gáspár barátunk halála után egy bő esztendővel s ünnepelhetjük, hogy a Budakeszi Könyvtár a keresztelésben a Nagy Gáspár nevet kapja.

A könyvtárak közül elsőként! Azaz a névadók hittek a szemüknek s nemcsak nézték, de meglátták azt is, ahogy halálával egyidejűleg, szinte percek alatt nőtt a magyar irodalom klasszikusává Nagy Gáspár.

Ünnepelhetjük, mondtam az előbb, s nem nyelvbötlés volt ez részemről, bár a halált, a halottra való emlékezést az európai kultúrkörben ritkán szoktuk ünnepként megélni, közeli halála ma is mindannyiunknak fájó emlék. Miért említem hát mégis az ünneplést? Néhány napja avattuk, szenteltük Nagytílajban síremlékét s öröm volt látni, hogy a családon, barátokon, a Budakeszikeken kívül hányan és hányfélék gyűltünk össze a haza minden szegletéből. Ez egy gondolatot biztosan közvetített felénk: akire emlékeztünk, teljes életet élt. S ezt ünnepeljük most a Könyvtár névadó ünnepségén is, hogy Gáspár barátunk megharcolta életét, végig tudott menni azon az úton, amelyet neki szántak, s amely út nem volt könnyű, mondhatnánk, emberpróbáló volt, s ünnepelhetjük, hogy az élet minden területén – bár élete csonkának tűnhet korai halála miatt – milyen teljeseget adott és alkotott. Ez az igazi siker, ez az ami ünneplésre méltó, végigjárni a ránk kimért időben a legteljesebb utat, ellenállni a kísértéseknek, embernek és igaznak maradni.

***Bátorság, emberség, remény.** Ezt a három szót hoztam ki a kertből, melyet Nagy Gáspár, mint rengeteg nemzeti vagyont, reánk hagyott. Azért ezt a hármat, mert bátorság nélkül nem volna érdemes tovább magyarnak lenni, oly hosszú és dicstelen gyávaság után emberség nélkül nem is tudnánk tovább magyarok lenni, mert hírneviünket ronggyá rágták az embertelenek, akik magyarnak mondták magukat; reménység nélkül pedig nem tudunk fölkelni, hogy magyarok és emberek lehessünk. Felemelem hát a zászlót, és ráírom a hagyaték három első szavát: bátorság, emberség, remény.* Ezek a szavak majdnem így hangzottak el ezelőtt több mint hatvan évvel, Szabó Dezsőre emlékezve, Tamási Áron szájából, de éppúgy igazak e szavak Nagy Gáspár esetében is, az ő hagyatékából is kiolvashatóak.

Halála előtti, egyre gyorsuló hónapokban, hetekben és napokban tanultam meg, hogyan kell az elmúlás tényével szembe nézni, hogyan kell elfogadni a megtérést, felkészülni arra az utolsó útra. Iszonytató volt látni, hogyan fogy el szinte hetek alatt az az életerős, derűs és egy kis összekacsintásra mindig kész fiatalember, aki volt, fél év alatt hogyan öregszik nyolcvan évesre, hogyan veszi el koronáját, hangját és testi erejét, s hogyan nő ezzel párhuzamosan lelki ereje.

Egy versében azt írta már betegsége idején: „Itt mifelénk a halál kutyája ugat, / csak Nagypéntek óta mennyi halál!”. Pedig akkor még nem is tudhatta mennyire tombol ez a megvadult jószág, s megrendítő volt látni, hogy a közeli elmúlás biztos tudatában hogyan vesz búcsút az előtte járóktól, Sütő Andrástól és Lázár Ervintől, *Hiteles* cimboráitól. Amikor Lázár Ervin halálhírét bemondta a rádió, épp Nála jártam. Már a kocsiban hallottam a hírt, s féltem, milyen hatással lesz rá. Persze ő is hallotta, hitetlenkedett is, hiszen nem sokkal előtte Lázár Ervin lányával beszélt telefonon. Annyit mondott csendesen, nem is nekem, inkább csak magának: „Ő már megváltódott.” Talán ezzel kívánta magát vigasztalni, egyszer úgy is vége lesz a földi szenvedésnek. S a ki nem mondott gondolatot folytatva, Sütő Andrást is emlegetve, a *Hitel*-t érő csapásokon aggódva, még annyit tett hozzá: „Elindult már a csapat...”. Halála előtti utolsó napon is láthattam a Kórházban, milyen alázattal és kérlelhetetlen szigorúsággal fogadta és viselte betegségét. Ez a fél év volt a legnagyobb tanítás abból a leckéből, hogyan élhetünk istenesebben, ahogyan Gáspár írta egy versében: mert nem lehet a világot Isten nélkül fölnevelni, /nem lehet a világot Isten nélkül megérteni, /nem lehet a világot Isten nélkül szóra bírni, /illetve lehet, csak az olyan rémült magánkaland, /melyet a kétségbeesés kormányoz /s végkimenetele fölöttébb kétséges. Nem láttam még ilyen erős, hitében szilárd embert, aki a szenvedéseket, közelgő halálát és az elmúlás gondolatát a maga természetességében így fogadta volna el, s tekintett önmaga halálára úgy, mint az örök élet kezdetére.

Egyetemista voltam, amikor először találkoztunk a Bethlen Gábor Alapítvány titkárságán. Hihetetlen élményt jelentett, hogy a népi írói olvasmányaim, a népiség eszmeiségének megismerését követően bekapcsolódhattam a népi mozgalom kései útódainak egyik szervezet jellegű képződményének munkájába. Meghatározó számomra mégsem ez, hanem az a magatartás volt, amelyet elsősorban Gáspár tanúsított felém s a hozzám hasonló fiatalok felé. Egyenlő rangú partnerként kezelt, leszállt hozzánk, igényt tartott ránk. **Sehol ezt a feltétel nélküli bizalmat** nem kaptam meg, amit nála. Ma sem tudok eléggé hálás lenni azért, hogy ott és akkor az Alapítványnál társa lehettem, a díjátadó ünnepeken, a Márton Áron emlékérem megszületésénél, s a sort hosszan sorolhatnám, hiszen akkor szabadult fel az évtizedes nyomás alól az Alapítvány. Gáspár mindezt olyan természetességgel és alázattal tette, amely számomra máig sem felejtendő példamutatás. Pedig akkoriban Gáspár már az „ellenséges ellenzékiek” egyik meghatározó, országosan ismert és becsült tagja volt, szerte a hazában jól ismert költő. Fiatalságomnak ezért volt meghatározó élménye s ezért köszönhetek Neki oly sokat. Haláláig tudta ezt az igazságot, egyik utolsó levelében ezt írta: „Bár nehéz ügy (és bizony néha elfog a kishitűség és aztán a türelmetlenség), de ezért is akarnék győzni a betegségen, hogy még a régi dolgokat, meg tán az előttünk állókat is átbeszélgethessük Veled és azzal a néhány fiatal emberrel, akik komolyan veszik a magyarság sorsát, hivatását, illetve erőt éreznek magukban a lezüllött európai és magyar kultúra föltámasztásához.”

Mert a költő és az ember egy volt, akit Nagy Lászlónak és Kormos Istvánnak a történelemtudományokról, a magyarságról, a szülőföldről, a tájról, Jékelynek az elveszettségről, a történelem szakadékaiba vetett emberről és a Trianon utáni Erdélyről, Pilinszkynek a mi Megváltónk és Teremtőnk megfeszítéséről szóló gondolatai ötvöztek egyggyé, akit három szál, irány kereszteződése alakított ki: a keresztényi magatartás, a bibliusság, a történelem és a nemzetért érzett felelősség, amelyek nem zárják ki, hogy a köz ügyeiért, a nemzet sorsáért szót is emeljen. (Szakolczay Lajos interjú)

A társadalomtudósok komolyan hiszik, hogy a társadalom egészségéhez szorosan hozzá tartoznak azok az emberek, akik belső irányítással rendelkeznek, amely őket az örök értékek

irányába vezetik és akik által a belső iránytűvel nem rendelkezők igazodhatnak. Ezek azok a személyiségek, akiknek belső autonómiája biztosítja a társadalom egészséges fejlődését, hogy az el tudja választani a fontosat a jelentéktelentől, a múlandót az örök emberi értékektől. Nagy Gáspár ilyen belső iránytűvel rendelkező személyiség volt, aki csalhatatlan biztonsággal fordult ezen örök emberi értékek irányába: a kereszténység, a magyarság szeretete, az igazságkeresés és hűség, a nemzetért érzett felelősség felé. Ezért mondhatjuk bátran, bár Te másra írtad, de nekem életed: valahol mindig eltűnik, valahol mindig megtalálják, valahol mindig temetik, valahol mindig exhumálják és örökké nekünk szegeznek, örökké fényes ellenpélda, örökké rajtunk keresik, örökké mégis bennem él ma!

Teste legvégül földdé fogalmazódott, akár a lovaké, ideges vonatoké, csak a humusz száguldozik, csak a fű füstölög tovább, de koponyája kehely, egy madár ritka röptével az égnek fölmutatja és ketten várnak a harsonákig.

Budakeszi, 2008. május

Petrik Béla